

Οδύσσεια ενός πλάνητος στο Βυζάντιο

Ο Ισίδωρος Ζουργός επιστρέφει στο ιστορικό μυθιστόρημα, πλάθοντας τον βίο απλών ανθρώπων

ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΖΟΥΡΓΟΣ
Περί της εαυτού ψυχής
εκδ. Πατάκης, σελ. 752

Της **ΓΙΩΤΑΣ ΜΥΡΤΣΙΩΤΗ**

Ελάχιστα ιστορικά μυθιστορήματα της ελληνικής βιβλιογραφίας αξιόθηκε το Βυζάντιο. Την αναπαράσταση αυτού του μακρινού κόσμου επιχειρεί ο Ισίδωρος Ζουργός στο νέο εκτεταμένο μυθιστόρημά του, εξίσου απαιτητικό σε πλοκή, νοήματα και συμβολισμούς με τα προηγούμενα βιβλία του όπου υφαίνε ευφάνταστα την ιστορία με τον μύθο.

Είχε μια έλξη, σχεδόν εμμονή με τον βυζαντινό πολιτισμό ο Θεσσαλονικιός συγγραφέας. Τον γοήτευαν πάντα τα μεσαιωνικά μνημεία της γενέθλιας πόλης. Ωστόσο η αγάπη του για το Βυζάντιο, όπως εξομολογείται στην «Κ», προέκυψε κυρίως μέσα από δεκάδες αναγνώσεις που ενέτειναν τη λαχτάρα του για ένα μυθιστόρημα. «Όσο βουτούσα στις ερμηνείες της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και τα ερωτήματα για εκείνον τον μεσαιώνα έμειναν αναπάντητα, τόσο πιο διακριτή γινόταν η στόχευσή μου να πλάσω μια ιστορία για τον καθημερινό βίο των απλών ανθρώπων, έξω από τα παλάτια και τις ίντριγκες της αυτοκρατορικής αυλής», εξηγεί. «Τα μυθιστορήματα», προσθέτει, «αντιπαθούν τις απόλυτες αλήθειες, αντιπαθούν τα ακλόνητα δεδομένα, αρέσκονται στις μεταμφιέσεις και στις αμφισβησίες. Και το Βυζάντιο με τα μυστικά, τα μυστήρια, τις αντιφάσεις και τις ταλαντώσεις του ανάμεσα στο φως και στο σκοτάδι, πρόσφερε το κατάλληλο περιβάλλον για να ευδοκιμήσει μία ακόμη περιπέτεια της γραφής μου».

Ολόκληρος πολιτισμός

Δύο χρόνια—όσα και η επική συνθήκη της πανδημίας—χρειάστηκε τελικά ο Ισίδωρος Ζουργός για να ανασπλώσει μέσα σε 740 σελίδες έναν ολόκληρο πολιτισμό στο δέκατο βιβλίο του «Περί της εαυτού ψυχής», που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη. Μετά τις «Ρετινές του βασιλιά» που εμπνέεται από τη σύγχρονη Ελλάδα, επιστροφή στο δημοφιλές ιστορικό μυθιστόρημα ή την ιστοριογραφική μυθολογία όπως αποδίδεται στα ελληνικά ο νέος όρος *faction* (εκ του fact—γεγονός—και του fiction). «Δεν θεωρώ τον εαυτό μου συγγραφέα του ιστορικού περιβάλλοντος αλλά έναν συγγρα-

Ο ήρωας εγκαταλείπει την ασφάλεια του μοναστηριού για να βιώσει τους πειρασμούς της κοσμικής ζωής στην αυγή της δυναστείας των Κομνηνών.

Η αγάπη του συγγραφέα Ισίδωρου Ζουργού για το Βυζάντιο προέκυψε κυρίως μέσα από δεκάδες αναγνώσεις.

Τα μυθιστορήματα αντιπαθούν τις απόλυτες αλήθειες, αντιπαθούν τα ακλόνητα δεδομένα, αρέσκονται στις μεταμφιέσεις και στις αμφισβησίες.

φέα που αγαπάει την ιστορία και βουτίζεται σ' αυτήν πολύ συχνά», διευκρινίζει. «Βασική μου έγνοια δεν είναι η καταγραφή ή η αναπαράσταση των ιστορικών προσώπων. Η εποχή να, είναι μέσα στους στόχους. Σε πρώτο πλάνο

όμως κυριαρχούν οι πράξεις των επινοημένων χαρακτήρων που δίνουν τον βασικό βηματισμό της αφήγησης. Στο νέο βιβλίο, τα πραγματικά ιστορικά πρόσωπα ανάμεσά τους η αινιματική μορφή του Μιχαήλ Ψελλού, ο όσιος Νικόλαος Σπηθάτος, λόγιοι, μοναχοί, αγιογράφοι, βρίσκονται σε δεύτερη μοίρα. Υπάρχουν για να στηρίξουν περισσότερο τον ιστορικό διάκοσμο».

Στη μυθιστορηματική εξέλιξη της «Περί εαυτού ψυχής» πρωταγωνιστής είναι ο νοτάριος Σταυράκιος Κλαδάς που μαθαίνει την τέχνη της αντιγραφής χειρογράφου στη Μονή Στουδίου. Η γνωριμία του με τον ύπατο των φιλοσόφων Μιχαήλ Ψελλό και η πραγματεία του Πιυθέα «Περί Ωκεανού» αποτελούν τη δαιμόνια αφορμή να εγκαταλείψει την ασφάλεια του μοναστηριού για να βιώσει τον σκληρό κόσμο και τους πειρασμούς της κοσμικής ζωής (διωγμός, έρωτες, αγωνίες, αγώνες της επιβίωσης) περιπλανώμενος στην αυγή της δυναστείας των Κομνηνών στα τέλη

του 11ου αρχές 12ου αιώνα. Σε βαθιά γεράματα, πριν η μνήμη τον προδώσει, συντάσσει τη δική του χρονογραφία για να αφήσει τα ίχνη μέσω της γραφής πριν το αναπόδραστο.

Η γραφή και η μνήμη

«Η μεν χειρ γράψασα κείνεται τάφω/η δε γραφή μένει εις τους αιώνας». Όμως γιατί να μείνει η δική μου γραφή στους αιώνες; αναρωτιέται ο συγγραφέας, συνοψίζοντας ίσως τα ζητήματα που θέτει στο μυθιστόρημα με αύρα δοκιμίου για τη σπουδαιότητα της γραφής, τα παιχνίδια της μνήμης, το φθαρτό και το άφθαρτο, τις κλεψύδρες της ζωής, την απώλεια, την εικονογραφία και τον συγγραφικό λόγο μέσα στα οποία βρίσκεται το πνευματικό και θεολογικό σύμπαν του Βυζαντίου. Το χαρτογράφοι ανάγλυφα οι εναλλασσόμενες εικόνες που ξεπηδούν από τις περιγραφές, οι διάλογοι με αναφορές στη Βίβλο, σε θεολογικά συγγράμματα, στίχους ποιητών και υμνογράφων. «Δεν

μπορούσα να φανταστώ έναν αντιγράφο να μην πραγματεύεται τη γραφή και τη μνήμη, ούτε ένα μυθιστόρημα στο οποίο η έννοια της ψυχής να μην έχει στιβαρή παρουσία καθώς ήταν δεδομένη η αποδοχή της στον μεσαιωνικό κόσμο».

Το βιβλίο όμως δεν είναι μόνο αυτό. Είναι η οδύσσεια ενός πλάνητος της ζωής. Είναι ένα ταξίδι στο βόρειο τμήμα της αυτοκρατορίας (Δορύλαιο—σημερινό Εσκι Σαχίρ—Κωνσταντινούπολη, Καστοριά, Βέροια, Σέρβια, Κίτρος, Θεσσαλονίκη, Προποντίδα), με όχημα πολλά και ποικίλα θέματα από τη δημόσια σφαίρα του βυζαντινού βίου: κράτος, εκκλησία, διοίκηση, στρατός μοναστικός βίος, θρησκολογία, προλήψεις, ανατολικός κίνδυνος, αντιγραφή χειρογράφων, άγιοι, άγγελιοι, αγροτικές ασχολίες, προσφυγιά, εργασιακό καθεστώς, εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου, συντεχνίες, ισχύς, φτώχεια συνυπάρχουν και συνομιλούν με το σήμερα.

Οι συνειρμοί και οι συγκρίσεις του μεσαιώνα με τον σύγχρονο κόσμο, αναπόφευκτοι. «As μιν ξεκνάμε ότι το Βυζάντιο είναι ένα κομμάτι του συλλογικού μας υποσυνείδητου, ένα κομμάτι της δικής μας παράδοσης, ένας σταθμός μιας μακραίωνης διαδρομής της γλώσσας, ένα κράτος το οποίο βοήθησε τον παγκόσμιο πολιτισμό με ποικίλους τρόπους. Μια βασική συνεισφορά ήταν ότι διέσωσε πολλά κείμενα της αρχαίας γραμματείας. Η κληρονομιά, εν μέρει αθέατη, εν μέρει αναγνωρισμένη, συνδιαμόρφωσε με άλλους παράγοντες το πρόσωπο του σημερινού δυτικού πολιτισμού».